

Видавнича група «Наукові перспективи»

Християнська академія педагогічних наук України

«Вісник науки та освіти»

№ 11(41) 2025

Київ – 2025

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

"Bulletin of Science and Education"

№ 11(41) 2025

Kyiv – 2025

«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2025. № 11(41) 2025. С. 4183

Рекомендовано до видавництва Всеукраїнською Асамблеєю докторів наук з державного управління (Рішення від 01.12.2025, № 1/12-25)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології (спеціальність - 035 філологія)

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання та Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а, також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходить застосування тематика наукового журналу

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна)

Редакційна колегія:

- ✦ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✦ Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- ✦ Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- ✦ Вакулик Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✦ Волошенко Марина Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Національний університет "Одеська політехніка" (Одеса, Україна)
- ✦ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✦ Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✦ Гончарук Віталій Володимирович – к.пед.н., старший викладач кафедри хімії та екології «Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини», (м. Умань, Україна)
- ✦ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✦ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✦ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)

- ✦ Кошетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✦ Кулікова Тетяна Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання та здоров'я людини, методист Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради; Експерт Державної Служби якості освіти з питань акредитаційної експертизи освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти; Член Української асоціації дослідників освіти (Кременчук, Україна)
- ✦ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✦ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✦ Литвинська Світлана Віталіївна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету, (Київ, Україна)
- ✦ Матійчин Ірина Мстиславівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування Навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)
- ✦ Матяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✦ Мацько Віталій Петрович - доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Хмельницький, Україна)
- ✦ Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✦ Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- ✦ Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- ✦ Міщенко Ірина Іванівна - кандидат мистецтвознавства, доцент, Заслужений працівник культури України, член Національної спілки художників України, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, Україна)
- ✦ Ніколаєв Микола Ілліч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методикі її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- ✦ Новік Крістіна Іванівна - координатор освітньо-технологічних проєктів в TeachEd (Великобританія)
- ✦ Осова Ольга Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Харків, Україна)
- ✦ Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- ✦ Потенко Людмила Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, директор Черкаського інформаційно-учбового тренінгового центру Національного університету «Одеська юридична академія», доцент кафедри іноземних мов НУ «ОЮА», членкиня Центру українського-європейського наукового співробітництва (Одеса, Україна)
- ✦ Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- ✦ Прокопович Лада Валеріївна - доктор філософських наук, професор кафедри культурології та філософії культури Національного університету «Одеська політехніка» (Одеса, Україна)
- ✦ Равлюк Тетяна Анатоліївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- ✦ Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Харків, Україна)
- ✦ Рубан Микола Юрійович - доктор філософії з історії та археології, член правління Луганського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка, голова правління громадської організації "Фонд відновлення залізничної спадщини України" (Київ, Україна)
- ✦ Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського (Одеса, Україна)
- ✦ Сидоренко Сергій Іванович - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✦ Синявська Олена Олександрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна)
- ✦ Січкаренко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- ✦ Скляр Ірина Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський Державний педагогічний університет, постдокторант (м. Дніпро, Україні)
- ✦ Степанова Наталія Михайлівна - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти, заступник з науки директора ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)

- ✦ Стратулат Наталія Вікторівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування (Київ, Україна)
- ✦ Супрун Володимир Миколайович – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- ✦ Тележкіна Олеся Олександрівна - доктор філологічних наук (спеціальність "Українська мова"), доцент, професор кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, (Харків, Україна)
- ✦ Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- ✦ Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- ✦ Федотова Оксана Олегівна - доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету (Київ, Україна)
- ✦ Чікарькова Марія Юрійвна - доктор філософських наук (спец. "філософія культури"), професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
- ✦ Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- ✦ Шевель Інна Петрівна - кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв (Київ, Україна)
- ✦ Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- ✦ Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- ✦ Щербак Олена Володимирівна - кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна)
- ✦ Ярослав Сирник - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)

***Статті розміщені в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.***

- Vasylyshyn S.** 3458
WOMEN'S PEDAGOGICAL EDUCATION IN THE EDUCATIONAL SPACE OF EASTERN GALICIA (A CASE STUDY OF THE TERNOPIL VOIVODESHIP)
- Алексієвець М.М., Алексієвець Л.М., Знак В.М.** 3471
ІСТОРИЯ САМІТІВ НАТО: ВІД БУХАРЕСТСЬКОГО ДО ГААЗЬКОГО САМІТУ (2008–2025 РР.)
- Анісімов В., Алексієвець Л.** 3488
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ (2014–2019 РР.) ТА БОРОТЬБА ГРУП ІНТЕРЕСІВ: АНАЛІЗ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ КОЛЕКТИВНОЇ ДІЇ МАНСУРА ОЛСОНА
- Борчук С.М., Монолатій І.С., Стефанюк Г.В., Марушенко О.В.** 3500
ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ В ДИСТРИКТІ «ГАЛИЧИНА» У ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 РР.): УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ
- Брославська Т.В.** 3512
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ
- Булгакова О.В.** 3531
ВИТОКИ ЗАРОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ НАУКИ ЗЕМЛЕРОБСЬКА МЕХАНІКА В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОГО АСПЕКТУ ПОНЯТЬ. ЧАСТИНА I. ХАРКІВСЬКИЙ ПЕРІОД
- Владика В.В., Алексієвець Л.М.** 3555
УКРАЇНА ТА НАТО У СТРАТЕГІЧНІЙ КУЛЬТУРІ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ: ВІД ІСТОРИЧНОГО СПАДКУ ДО КРИЗИ 2014 РОКУ
- Галушко Н.А., Хряпін Е.О., Руднік Д.Г., Бакуменко Т.К.** 3567
ПЕРШІ КРОКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІСТОРИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ АКАДЕМІЇ

УДК 327(477):327.51НАТО

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-3555-3566](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-3555-3566)

Владика Володимир Васильович аспірант четвертого року навчання Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, <https://orcid.org/0009-0005-7047-8709>

Алексієвець Леся Миколаївна докторка історичних наук, професорка, професорка кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Тернопіль, <https://orcid.org/0000-0002-0030-3314>

УКРАЇНА ТА НАТО У СТРАТЕГІЧНІЙ КУЛЬТУРІ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ: ВІД ІСТОРИЧНОГО СПАДКУ ДО КРИЗИ 2014 РОКУ

Анотація. Пропонована стаття присвячена аналізу місця та ролі України й НАТО у стратегічній культурі пострадянського простору, зокрема в контексті переосмислення безпекових підходів, успадкованих від радянського періоду.

Окрема увага зосереджена на трансформації української зовнішньої політики, що поступово зміщувалася у бік євроатлантичної інтеграції, а також на визначенні ролі НАТО як ключового чинника формування нових безпекових орієнтирів у регіоні.

Проаналізовано, як історичний спадок та політичні процеси, характерні для пострадянського простору, вплинули на динаміку відносин Україна-НАТО та стали важливими передумовами подій 2014 року.

У роботі розглядаються ключові елементи радянських наративів, які були переосмислені та інтегровані у сучасну російську політичну думку, а саме - у питання ставлення до країн, що постали на землях колишнього Радянського Союзу.

Значущим елементом дослідження є аналіз ключових інструментів впливу означених чинників, що виступають виключно механізмами тиску. Події анексії Криму та початку воєнних дій на Донбасі 2014 року проаналізовано крізь призму їх застосування щодо України та показано негативні наслідки для держави.

Результати дослідження демонструють, що сприйняття НАТО як ключового безпекового чинника в пострадянському просторі суттєво вплинуло на формування стратегічних підходів держав регіону. У цьому

контексті євроатлантичні прагнення України та успадковане росією радянське бачення безпеки стали одними з визначальних факторів ескалації напруженості, що зрештою призвела до подій 2014 року. Така динаміка свідчить про важливість розуміння стратегічної культури пострадянського простору як ключового елемента для запобігання майбутнім експансіоністським планам у Східній Європі.

Висновки дослідження можуть бути використані для науковців відповідного фаху, експертами з міжнародної безпеки та державними інституціями, оскільки дозволяють краще простежувати динаміку поведінки РФ та запобігати потенційним ризикам, які можуть виникнути у Східній Європі.

Ключові слова: Україна, НАТО, євроатлантична інтеграція, анексія Криму, війна на Донбасі, радянський спадок, стратегічна культура, політичний наратив, інструменти впливу.

Vladyka Volodymyr Vasyliovych fourth-year postgraduate student at Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, <https://orcid.org/0009-0005-7047-8709>

Aleksiyevets Lesya Mykolaivna Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of World History and Religious Studies, V. Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, <https://orcid.org/0000-0002-0030-3314>

PERCEPTION OF NATO IN RUSSIA'S STRATEGIC CULTURE AND ITS INFLUENCE ON POLICY TOWARD UKRAINE: FROM THE POST-SOVIET LEGACY TO THE 2014 AGGRESSION

Abstract. The proposed article is devoted to the analysis of the place and role of Ukraine and NATO within the strategic culture of the post-Soviet space, particularly in the context of rethinking security approaches inherited from the Soviet period.

Special attention is given to the transformation of Ukraine's foreign policy, which gradually shifted toward Euro-Atlantic integration, as well as to defining the role of NATO as a key factor in shaping new security orientations in the region.

The study examines how the historical legacy and political processes characteristic of the post-Soviet environment influenced the dynamics of Ukraine–NATO relations and became important prerequisites for the events of 2014.

The article explores the key elements of Soviet-era narratives that were reinterpreted and incorporated into contemporary Russian political thought, specifically regarding attitudes toward the states that emerged on the territory of the former Soviet Union.

A significant part of the research focuses on analyzing the main instruments of influence associated with these factors, which function primarily as mechanisms of coercion. The events of the annexation of Crimea and the outbreak of hostilities in the Donbas in 2014 are examined through the prism of their application to Ukraine, demonstrating the negative consequences for the state.

The findings of the study show that the perception of NATO as a major security actor in the post-Soviet space significantly influenced the formation of strategic approaches among the states of the region. In this context, Ukraine's Euro-Atlantic aspirations and Russia's inherited Soviet security outlook became key factors in escalating tensions that ultimately culminated in the events of 2014. Such dynamics underscore the importance of understanding the strategic culture of the post-Soviet space as an essential element in preventing future expansionist ambitions in Eastern Europe.

The conclusions of the research may be of use to scholars in the relevant field, experts in international security, and state institutions, as they help to more effectively trace the behavioral dynamics of the Russian Federation and mitigate potential risks that may arise in Eastern Europe.

Keywords: Ukraine, NATO, Euro-Atlantic integration, annexation of Crimea, war in Donbas, Soviet legacy, strategic culture, political narrative, instruments of influence.

Постановка проблеми. Після розпаду СРСР стратегічна культура на пострадянському просторі значною мірою сформувалася на основі успадкованих від радянської епохи елементів. Упродовж трьох десятиліть євроатлантичний курс України став одним із найпомітніших чинників трансформації безпекового середовища, оскільки вступив у суперечність із традиційними пострадянськими підходами до розуміння сфер впливу та регіональної рівноваги.

Нерівномірність еволюції стратегічної культури в різних пострадянських державах, зокрема, в росії, полягає у тому, що сприйняття НАТО стало не просто елементом ідеології, а основним чинником зовнішньої політики. Воно безпосередньо впливає на формування загарбницьких стратегій, використання інструментів гібридного впливу та виправдування силових методів у регіоні. Анексія Криму та початок війни на Донбасі стали результатом довготривалої еволюції цієї стратегічної культури, а не раптовим рішенням кремлівського керівництва.

Наукова й практична значущість проблеми зумовлена необхідністю адекватного аналізу мотивацій і моделей поведінки рф, що дозволяє краще прогнозувати її кроки у регіоні та виробляти ефективні механізми стримування. Для України та країн-членів НАТО розуміння цієї проблеми є важливим, оскільки напряду пов'язане з питаннями національної безпеки, євроатлантичної інтеграції та стабільності у Європі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика взаємостосунків України та НАТО є досить широко дослідженою.

Узагальнюючими роботами можна виділити праці М. Алексієвця, Л. Алексієвця, Я. Грицака, С. Віднянського, А. Зленка, С. Жильцова, Л. Гайдукова, О. Сивака В., Горбуліна, Ю. Щербака, І. Тодорова та інших [1-8]. Утім, у сучасній науковій літературі конкретне питання стратегічної культури, сприйняття НАТО та ідеологічних наративів, які впливають на зовнішню політику, залишається недостатньо дослідженим.

Формулювання мети статті та завдань. Мета статті полягає у дослідженні впливу стратегічної культури пострадянського простору на її сприйняття НАТО та формування політики щодо України, зокрема у контексті подій 2014 року.

Для досягнення цієї мети поставлено низку завдань: проаналізувати радянський спадок і ключові політичні наративи, що визначають сучасну стратегічну культуру рф; виявити основні інструменти впливу росії на пострадянські держави, зокрема на Україну; дослідити кульмінаційні події 2014 року – анексію Криму та початок бойових дій на Донбасі – як прояв стратегічних дій рф; оцінити реакцію України та роль НАТО у протидії агресивним діям росії; підкреслити значення аналізу стратегічної культури рф для прогнозування її зовнішньої політики та мінімізації потенційних ризиків у Східній Європі.

Виклад основного матеріалу. Після розпаду СРСР у пострадянському просторі сформувався складний комплекс стратегічних уявлень про безпеку, значною мірою заснований на інерційних радянських підходах до визначення загроз та трактування ролі міжнародних інституцій. У цих умовах питання взаємодії України з НАТО набуло особливої ваги, оскільки поступове зближення України з євроатлантичними структурами стало одним із ключових факторів переосмислення регіонального безпекового середовища. Саме у цьому контексті окремі держави пострадянського простору, зберігаючи спадкові моделі стратегічного мислення, демонстрували насторожене або конфронтаційне ставлення до розширення НАТО.

Сприйняття Північноатлантичного альянсу в стратегічній культурі росії безсумнівно розглядається як загроза інтересам держави. Така позиція не нова у сучасному її баченні, а є успадкованим надбанням СРСР, згідно

якого НАТО розглядалося як головний противник та інструмент США на європейському континенті.

Варто зауважити, що після розпаду СРСР політичний наратив «загроза безпеці», «оточення НАТО», є постійним елементом світогляду російської політичної культури. Таке бачення ґрунтується на декількох елементах – ідеї про послаблення впливу, обмеження статусу «великої держави» та геополітичних амбіцій, цілеспрямованого стримування із сторони західних країн.

Не викликає сумнівів, що усі держави пострадянського простору сприймаються росією як країни із обмеженим суверенітетом, права яких означаються виключно внутрішньою політикою, натомість зовнішня є прерогативою центру, що зосереджений у Москві [9].

Держави, що колись входили до складу Радянського Союзу розглядаються як особлива сфера впливу сучасної росії. Ця концепція в російській зовнішній політиці отримала назву «близьке зарубіжжя», що сформувалася на початку 1990-х років. Починаючи з 2008 року офіційно використовується вже термін «привілейованих інтересів», згаданий тоді ж президентом Дмитром Медведевим, який означає особливу роль росії у політиці сусідніх держав [10]. Небажання росіян переосмислити історичні події кінця ХХ століття та збереження старих підходів у зовнішній політиці викликало острах у колишніх радянських республік, що, своєю чергою, віддаляло їх від росії та не заохочувало розвивати зв'язки – соціальні, економічні, політичні тощо.

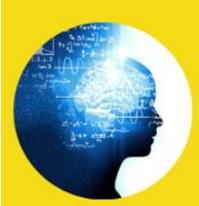
Росія, проголошуючи себе правонаступницею СРСР, де-факто успадкувала його «спадщину» та парадигму сприйняття зовнішнього світу.

Таким чином, образом НАТО як ворога продовжували активно оперувати в публічній сфері.

Пропагандистський апарат рф поступово посилював роботу з формування суспільних уявлень, активно використовуючи риторичні штампи «ключова військова загроза», «постійний фактор дестабілізації» або «організація, що наближається до російських кордонів» [11].

Водночас, фактичні дані не підтверджують існування прямої військової загрози чи підвищення ризику збройного конфлікту для росії у зв'язку з розширенням НАТО. Однак у офіційному дискурсі це подавалося як ризик втрати контролю над політичними та соціальними процесами в державах, які Москва традиційно розглядає як такі, що мають «обмежений суверенітет».

Підтримання наративу про постійну небезпеку з боку НАТО виконує функцію легітимації рішень щодо збереження значних військових видатків, обмеження соціальних програм та обґрунтування зовнішньополітичної

активності росії. У цьому контексті Альянс виступає зручним інструментом для виправдання власних агресивних дій.

Україна традиційно посідала одне із основних позицій у російських стратегічних уявленнях, а її потенційний курс на зближення із ЄС та НАТО розглядався як виклик геополітичним інтересам. У зв'язку з цим активно застосовувала різноманітні інструменти впливу з метою корекції української політики з НАТО у 1991-2013 роках [11].

Інструменти реалізації такої політики щодо України різноманітні. Серед основних можна виділити: політичний тиск, енергетичний шантаж, пропагандистський вплив, робота спецслужб, економічний тиск, військовий інструмент та дипломатичний тиск.

Політичний тиск проявлявся, насамперед, у прямій фінансовій підтримці проросійських партій та політичних еліт. До таких сил, зокрема, відносилася Комуністична партія України та Партія регіонів, чия політична орієнтація відповідала інтересам Москви. Завдяки цим партіям та відстоювала свої інтереси в Україні та блокували за необхідності будь-які ініціативи у напрямку орієнтації на захід.

Енергетичний шантаж, який також розглядався як інструмент впливу на формування політичних рішень, застосовувався неодноразово. Перші його прояви були зафіксовані у газових конфліктах 2005-2006 років, а згодом у 2008-2009 роках. Російський «Газпром» прагнув не лише отримати додатковий прибуток у розмірі 5 мільярдів доларів США щорічно, а й забезпечити збереження присутності російських військ у військово-морських базах у Криму, що, фактично, стало головною причиною таких дій. Таким чином, газові конфлікти використовувалися як важіль тиску проти України у питаннях перебування Чорноморського флоту. У цьому контексті доцільно згадати і проект «Північний потік», який, окрім економічної функції постачання газу, мав стратегічну мету – формування залежності Європи та посилення тиску на Київ [12, с. 220].

Економічні інструменти впливу не поступалися за ефективністю політичним та енергетичним методам, оскільки можуть паралізувати економічний сектор держави. До них належать енергетична залежність, торговельні ембарго, маніпулювання цінами на ресурси, створення залежності від російського ринку.

Росія системно застосовувала економічні інструменти впливу на Україну, використовуючи їх як засіб політичного тиску. Так, у 2013 році сталася так звана «шоколадна війна» та поновилася «сирна війна», у межах яких обмежувався експорт українських молочних та кондитерських виробів на російський ринок, що завдавало серйозного удару підприємствам та фермерським господарствам. Разом з тим, Кремль обмежував транзит

українських товарів через територію росії до країн Центральної Азії, зокрема Казахстану, створюючи додаткові логістичні перешкоди і блокуючи важливі транспортні маршрути. Такі дії демонструють, що економічний тиск у вигляді ембарго та контролю транзиту став механізмом впливу на політичні та економічні рішення України [13].

Найяскравішим прикладом економічного тиску є умисне доведення українських активів до деградації та банкрутства через власні або підставні компанії. Найяскравішим прикладом цього є придбання Львівського автобусного та Чорноморського суднобудівного заводів братами Чуркініми, які фактично призвели до спеціального знищення цих підприємств.

Історично важливим ресурсом, на який не шкодують жодних засобів, є пропагандистський інструмент, що реалізує інформаційний тиск як зовнішнього, так і внутрішнього спрямування для підсилення потрібних тенденцій у інформаційному полі. Серед масштабних медіа-компаній можна виділити міфи про «Військові бази НАТО», «Затягування України у війну» та «загрозу для традиційних цінностей», які, як правило, були орієнтовані на менш освічені верстви населення.

Однак найзначущішим і водночас найнебезпечнішим інструментом впливу росії залишається воєнний тиск, що впродовж тривалого часу формував стратегічні рішення України щодо НАТО. Одним із засобів такого тиску є розміщення військ на українських кордонах, масштабні навчання, демонстрація сили та загроза ескалації як інструмент тиску. Безумовно, такі дії підривали безпекове середовище в Україні, а також сигналізували НАТО «неприпустимість» вступу до нього [4, с. 100].

Це дозволяє стверджувати, що росія створює осередки нестабільності завдяки такому інструменту, перетворюючи країни на так звані «держави-інваліди», інтеграція яких ускладнюється або взагалі унеможлиблюється у бік євроатлантичних структур. Випадки застосування такого механізму неодноразово спостерігалися на практиці (Придністровський конфлікт, Абхазія та Південна Осетія). Аналогічний інструмент росія використала і проти України, почавши анексію Криму та розгортаючи збройну боротьбу на Донбасі у 2014 році.

Невипадково анексія Криму та воєнні дії на Донбасі розпочалися практично одразу під час переконливого усвідомлення перемоги Революції Гідності. Ослаблена революцією країна, через внутрішній розкол в уряді, недовіру до силових структур та слабкості власних збройних сил, на той момент була надзвичайно вразливою до зовнішніх загроз. Російська федерація скористалася сприятливими умовами та, розуміючи майбутню загрозу у можливій переорієнтації України, застосувала військовий інструмент для запобігання, на їхню думку, небажаним рухам [14].

У керівництві росії було прийнято рішення про анексію Криму, яка розпочалася у лютому-березні 2014 року із появою російських військ, замаскованих під так званих «зелених чоловічків» або як їх називає російська сторона, «загони самооборони Криму» [4, с. 105].

У квітні цього ж року розпочалося захоплення російськими диверсійними силами українських міст на Донбасі та, як наслідок, організація там сил опору України.

У відповідь на російську агресію Україна комплексно трансформувала свої оборонні структури. Проведено модернізацію підрозділів і озброєння, створено спеціальні кіберпідрозділи для протидії гібридним загрозам. Впроваджено низку інституційних змін у Міністерстві оборони та Генеральному штабі, зокрема впроваджено стратегічне планування та систему управління оборонними ресурсами згідно з стандартів НАТО [5, с. 300].

У контексті ставлення НАТО до росії, варто зауважити, що позиція Альянсу була кардинально переосмислена. Постала чітка парадигма загроз у Східній Європі. Росія перестала сприйматися партнером, натомість визнавалася прямою загрозою для євроатлантичної безпеки. Впродовж наступних років після анексії Криму та початку збройного конфлікту на Донбасі, певні країни прийняли рішення про збільшення бюджетів на оборону та посилення бойових підрозділів, як Литва, Латвія, Естонія, Польща. НАТО запропонувало на Варшавському саміті у 2016 році нову програму Enhanced Forward Presence щодо передової присутності батальйонних тактичних груп у Східній Європі [10, с. 201-202].

Водночас співпраця НАТО із Україною проявлялася через підтримку у впровадженні військових реформ, програмах тренувань, фінансуванні різноманітних оборонних ініціатив.

Було реалізовано Defence Reform Program 2015–2020 (програма реформ оборони України), що включала обмін досвідом та консультації [15, с. 190-191].

Представники НАТО розробили курси підготовки для українських офіцерів за стандартами Альянсу, а також бачимо спільну участь українських підрозділів у навчаннях, таких як Rapid Trident, Sea Breeze та Combined Resolve. Окрім того, організація надавала підтримку у рамках проекту NATO Trust Fund задля модернізації кіберзахисту та інфраструктури. Політичний діалог продовжувався у рамках NATO-Ukraine Commission [16, с. 103].

Анексія Криму була спробою остаточного блокування євроатлантичного курсу України, а ведення бойових дій на Сході інструментом довготривалого тиску та створення «сірої зони».

Висновки

У сучасних умовах стратегічна культура пострадянських держав продовжує визначати спосіб сприйняття міжнародних союзів і загроз, формуючи реакції на зовнішні безпекові виклики. Особливе значення у цьому процесі має роль України та її співпраця з НАТО, що впливає на динаміку безпекового середовища регіону. Отже, Північноатлантичний альянс у стратегічній пострадянській російській культурі продовжує сприйматися як основна загроза національним інтересам. Десятками років сформовані політичні наративи, що є радянським спадком, продовжують не просто існувати, а наповнюються все новими сенсами.

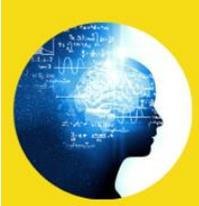
Така парадигма бачення світу показує неможливість переосмислення та інтерпретації подій кінця ХХ століття. Російська зовнішня політика не визнала доцільним побудувати належні механізми співіснування із колишніми республіками, спираючись на переконання, що методи, які здавалися ефективними в 50-х роках ХХ століття, залишаються такими й сьогодні.

Проголосивши себе правонаступницею СРСР, РФ автоматично перейняла зверхнє ставлення до країн, що постали на його території. Кремль розглядає ці держави як такі, що обмежені у самостійній зовнішній політиці, підтверджується концепцією «близького зарубіжжя» та «привілейованих інтересів». Росія також прагне контролювати політичний та соціальний розвиток цих країн, підриваючи їх вплив і на власну внутрішню політику.

Задля реалізації агресивних стратегій тиску та впливу на сусідні держави Кремль використовує широкий спектр інструментів, здатних суттєво впливати на систему функціонування «держави-мішені». Кожен із цих інструментів є елементом багаторівневої системи з дестабілізації, елементи якої тісно взаємопов'язані та доповнюють одна одну. За умов належного застосування усіх цих елементів росія намагається максимально реалізувати свої інтереси.

Анексія Криму та початок бойових дій на Донбасі є кульмінаційним моментом, у межах якого росія застосувала усі ключові інструменти впливу. Такий комплексний тиск засвідчує стратегічну важливість становлення контролю над українським геополітичним курсом. У короткостроковій перспективі такі дії були спрямовані на дестабілізацію безпекового середовища та блокування євроатлантичного курсу, а в довгостроковій – створення умов обмеження суверенітету та зовнішньої самостійності.

Реакція України на ворожі дії росії була швидкою та комплексною. Агресія стала поштовхом до глибокої трансформації і оборонного сектору: модернізація підрозділів, посилення системи управління та поступового наближення до стандартів НАТО. Альянс, зі свого боку, не лише переглянув

власну політику стримування та посилив оборонну спроможність східних членів, а здійснив безпрецедентну на той час підтримку України – від тренувальних програм і спільних навчань до ініціатив із модернізації та розбудови оборонних спроможностей.

У результаті стратегічна російська культура, сформована радянським спадком, продовжує розглядати Північноатлантичний союз як основну загрозу. Таке бачення ситуації вплинуло на політику Москви щодо питання з Україною та, зрештою, призвело до широкомасштабного вторгнення у 2022 році. Тож, стратегічна культура відкриває розуміння довготривалих підходів росії у питанні зовнішньої політики та її зусиль, спрямованих на дестабілізацію регіону. Дослідження означеної проблеми і надалі залишається ключовим для розуміння безпекової динаміки у Східній Європі.

Література:

1. Алексієвець М., Алексієвець Л. Трансформація відносин України та НАТО в 1991-2019 рр.: історичний аспект. Український історичний журнал. 2020. №1. С. 126-141.
2. Alexiyevets M., Alexiyevets L. Ukraine-NATO: mutual relation and partnerships main stages. East European Historical Bulletin. 2020. Issue 14. S. 175-189.
3. Алексієвець М., Алексієвець Л., Знак В. Україна-НАТО: історіографія відносин (1991-2020). Сторінки історії. Збірник наукових праць. Вип. 5. Київ, 2023. С. 315-337.
4. Сивак О. В. Формування та здійснення зовнішньої політики України (1990–1999 рр.) : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2000. 208 с.
5. Гайдуков Л. Ф., Кремень В. Г., Губерський Л. В. та ін. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 рр.) : підручник. Київ : Либідь, 2001. 622 с.
6. Горбулін В. Національна безпека України та міжнародна безпека. Політична думка. 1997. N. 1. С. 76–88.
7. Щербак Ю. М. Україна: виклик і вибір: перспективи України в глобалізованому світі ХХІ ст. Київ : Дух і Літера, 2003. 578 с.
8. Тодоров І. Україна – НАТО: сучасний стан відносин і перспективи. Міжнародний науковий вісник : зб. наук. пр. / ред. кол. І. В. Артёмов (голова) та ін. Ужгород : ДВНЗ "УжНУ", 2023. Вип. 1-2 (27-28). С. 10-20.
9. Стратегічна культура Росії / DEEP STATE. Блог ґрунтовної аналітики. URL: <https://deepstateua.com/strategiehiia-u-diplomatichnii-ghri/> (дата звернення: 23.11.2025).
10. Литвиненко О. Стратегічна культура Росії. Висновки для України / Незалежний культурний часопис. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/anons2013/Lytvynenko_strateg_kultura_Rosii.htm (дата звернення: 23.11.2025).
11. Сіновець П. Від Сталіна до Путіна: стратегічна культура Росії в ХХІ столітті, її безперервність та зміна. URL: <http://odcnp.com.ua/ua/yaderna-politika-rosiji/138-vid-stalina-do-putina-strategichna-kultura-rosiji-v-khkhki-stolitti-jiji-bezperervnist-ta-zmina> (дата звернення: 23.11.2025).
12. Herd G. Understanding Russian Strategic Behavior. Imperial Strategic Culture and Putin's Operational Code. Routledge, 2022. 221 p.
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року "Про невідкладні заходи щодо дальшого розвитку відносин України з

Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)” : Указ Президента України від 27.12.2005р. №1861/2005.

14. Цільовий план Україна – НАТО на 2009 рік : додаток до Указу Президента України від 02.03.2009р. №116/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2009> (дата звернення: 08.12.2022).

15. Макар Ю. І. Зовнішня політика України: наміри та реалії. Україна – Європа – Світ. 2008. Вип. 1. С. 189–198.

16. Марчук Є. К. На шляху до НАТО / ред.-уклад. Б. В. Клименко. Київ : Київ - Париж-Дакар, 2016. 608 с.

References

1. Aleksiiyevets, M., Aleksiiyevets, L. (2020). Transformatsiya vidnosyn Ukrainy ta NATO v 1991–2019 rr. : istorychnyi aspekt [Transformation of Ukraine–NATO relations in 1991–2019: historical aspect]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, №1. [in Ukrainian].

2. Alexiyevets, M., Alexiyevets, L. (2020). Ukraine–NATO: mutual relation and partnerships main stages. *East European Historical Bulletin*, Issue 14, 175–189.

3. Aleksiiyevets, M., Aleksiiyevets, L., Znak, V. (2023). Ukraine–NATO: istoriografiia vidnosyn (1991–2020) [Ukraine–NATO: historiography of relations (1991–2020)]. *Storinnyky istorii: zbirnyk naukovykh prats*, Issue 5, p. 315. [in Ukrainian]

4. Sivak, O. V. (2000). Formuvannia ta zdiisnennia zovnishnoi polityky Ukrainy (1990–1999 rr.) [Formation and implementation of Ukraine’s foreign policy (1990–1999)]: dissertation for Candidate of Political Sciences. Kyiv, 208 p. [in Ukrainian]

5. Haidukov, L. F., Kremen, V. G., Huberskyi, L. V., et al. (2001). Mizhnarodni vidnosyny ta zovnishna polityka (1980–2000 rr.) [International relations and foreign policy (1980–2000)]: textbook. Kyiv: Lybid, 622 p. [in Ukrainian]

6. Horbulin, V. (1997). Natsionalna bezpeka Ukrainy ta mizhnarodna bezpeka [National security of Ukraine and international security]. *Politychna dumka*, №1, 76–88. [in Ukrainian]

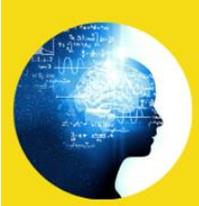
7. Shcherbak, Y. M. (2003). Ukraina: vyklyk i vybir: perspektyvy Ukrainy v hlobalizovanomu sviti XXI st. [Ukraine: challenge and choice: prospects of Ukraine in the globalized XXI century]. Kyiv: Dukh i Litera, 578 p. [in Ukrainian].

8. Todorov, I. (2023). Ukraina–NATO: suchasnyi stan vidnosyn i perspektyvy [Ukraine–NATO: current state of relations and prospects] // *Mizhnarodnyi naukovyi visnyk: zbirnyk naukovykh prats* / ed. board I. V. Artiymov et al., Issue 1–2 (27–28), 10–20. Uzhhorod: UzhNU. [in Ukrainian].

9. Strategic culture of Russia [Strategic culture of Russia] // DEEP STATE: blog of comprehensive analytics. Available at: <https://deepstateua.com/strategiehiia-u-diplomaticnii-ghri/> (accessed: 23.11.2025). [in Ukrainian].

10. Lytvynenko, O. (n.d.). Strategichna kultura Rosii. Vysnovky dlia Ukrainy [Strategic culture of Russia: conclusions for Ukraine] // *Nezalezhnui kulturnyi chasopys*. Available at: http://www.ji-magazine.lviv.ua/anons2013/Lytvynenko_strateg_kultura_Rosii.htm (accessed: 23.11.2025). [in Ukrainian].

11. Sinovets, P. (n.d.). Vid Stalina do Putina: strategichna kultura Rosii v XXI stolitti, ii bezperernist ta zmina [From Stalin to Putin: Russian strategic culture in the XXI century, continuity and change]. Available at: <http://odcnp.com.ua/ua/yaderna-politika-rosiji/138-vid-stalina-do-putina-strategichna-kultura-rosiji-v-khkh-stolitti-jiji-bezperernist-ta-zmina> (accessed: 23.11.2025). [in Ukrainian].

12. Herd, G. (2022). Understanding Russian Strategic Behavior. Imperial Strategic Culture and Putin's Operational Code. Routledge, 221 p.

13. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of 25 November 2005 "On urgent measures for further development of Ukraine–NATO relations" [Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25 lystopada 2005 roku "Pro nevidkladni zakhody shchodo dalshoho rozvytku vidnosyn Ukrainy z Orhanizatsieiu Pivnichnoatlantychnoho dogovoru (NATO)"]: Decree of the President of Ukraine No. 1861/2005. [in Ukrainian].

14. Ukraine–NATO Target Plan for 2009 [Tsilovyi plan Ukraina–NATO na 2009 rik]: appendix to the Decree of the President of Ukraine No. 116/2009. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2009> (accessed: 08.12.2022). [in Ukrainian]

15. Makar, Y. I. (2008). Zovnishna polityka Ukrainy: namiry ta reali [Foreign policy of Ukraine: intentions and realities] // Ukraina–Evropa–Svit, Issue 1, 189–198. [in Ukrainian].

16. Marchuk, Y. K. (2016). Na shliakhu do NATO [On the way to NATO] / ed.-compiler B. V. Klymenko. Kyiv: Kyiv–Paris–Dakar, 608 p. [in Ukrainian].